

Sklepi shoda odposlancev avstrijskih notarskih zbornic.

Poroča dr. R. Bežek.

Dne 15. in 16. junija t. l. zborovali so na Dunaji odposlanci vseh 30 avstrijskih notarskih zbornic, da so pretresali opasen položaj notarstva v avstrijskih kronovinah. Kranjsko notarsko zbornico zastopala sta njen predsednik Ivan Gogola iz Ljubljane in nje član dr. Rupert Bežek iz Zatičine. Otvoritev sta posetila tudi justični minister baron Spens-Booden in pa predsednik višjemu deželnemu sodišču na Dunaji baron Kallina. Minister, pozdravljen v slovesnem govoru od predsednika notarskega društva, zajedno predsednika nižjeavstrijske zbornice dr. Fr. Mayrhofera, je odgovoril, da je vzlic mnogim pomislekom vendar rad posetil ta shod, preverjen, da se le tedaj uspešno rešujejo velevažne naloge justične uprave, če nje načelnik opazuje marljivo ne le odnošaje, temveč tudi sluša v živem razgovoru z osebami njih zahteve in težnje; izrazil se je konečno minister, da pričakuje z veseljem poročila o zaključkih tega zborovanja.

Že pričetkom svojega govora poudarjal je predsednik dr. Mayrhofer, da ima sestanek pomen in važnost enketе; iz njenih zaključkov naj posname potem justična uprava, kar bi bilo prikladno uspešnemu razvitku avstrijskega notarstva, katero je, kakor skoraj sleherna ustanova na Avstrijskem, doslej še nepopolna in pomankljiva.

Pretresale so se potem posamične, za obstoj in razvitek notarstva velevažne točke, katerih jedro tiči v razmišljanju, da je ohraniti notarstvo in mu v ta namen že skoraj odkazati primeren delokrog ter določiti natančno agende, spadajoče v njegovo področje, in sicer napram advokatom in napram sodiščem. Justični upravi bodi dolžnost vzdržati in razvijati notarstvo, ker zahteva to promet v pravnih opravilih vsakdanjega življenja in njegov zgodovinski razvitek v Avstriji.

Opravila v delokrogu notarjev naj ne bremenijo države, kajti stroške v neprepirnih stvareh glede ustanovitve

kakor ohranitve trpeti mora posameznik sam; iz tega razloga ne bi bilo poddržaviti notarijata, niti posamičnih poslov poveriti sodnim pisarnam, županom ali legalizatorjem, ne glede na to, da bi se država obremenila s stroški za številnejše osebje. Niti jeden niti drugi teh organov ni tako pravniško izobražen, da bi posloval v teh velevažnih stvareh; pri teh organih občinstvo ne bi imelo varnosti vsled pogreškov, dočim jamči po §-u 1293. obč. drž. zak. vsak, kdor je poklican izvrševati notarske posle, za slehern pogrešek in sleherno pomoto. Odškodnina, katera se naj občinstvu povrne v dotičnem slučaji, ni dosti in zanesljivo podprta v dotičnih predpisih, veljavnih za sodne organe glede njih odgovornosti.

Zastopati v prepirnih stvareh, katere se že naravno in po pojmu izločijo iz področja notarskega, naj se prepusti izključno odvetnikom; pač pa naj se za okraje, v katerih bivajo le pojedini odvetniki, poskrbi uradoma notarski funkcionar.

Poklic notarjev in njegova odgovornost zahteva temeljito pravno-znanstveno izobraženje kakor v teoriji, tako v praksi; radi tega pa težijo notarji za tem, da bodi končni izpit jednoten, jednotno tudi pripravljavno službovanje, oboje veljavno kakor za odvetnika, tako za notarja in sodnika; dokler se ne uravnajo ti odnošaji, naj odpade notarski izpit, ki naj se nadomesti s sodniškim izpitom.

V svrhu doslednje preosnove notarijata se naj disciplinarna oblast notarskih zbornic razširi, da bo slična onej v odvetniških zbornicah; notarske kandidate je uvrstiti v notarijatsko ustanovo; tudi se naj ustanovi osrednji organ v pretesanje notarijatskih teženj v obče, posebe glede vseh zakonskih načrtov, nanašajočih se na področje notarjev in njih organizacijo v smislu §-a 135. *lit.* 9 not. reda, to je državna notarska zbornica.

Tajne naredbe, kolikor justičnega ministerstva, toliko višjih sodnih oblastev, odpraviti je popolnoma, ker se ne dado nadzorovati in ker napotujejo sodišča, da nejednako in toraj krivično ravnaajo z notarji. O naredbah, nanašajočih se na notarijat, je pred izdajo vselej vprašati državno not. zbornico; dokler se ta ne ustanovi, pa naj se vprašajo notarske zbornice, katere slučajno zadene posamična naredba.

Najvažnejša točka se nam vidi potreba, določiti natančno področje notarjevo, njegov delokrog. Izključno je pridržano notarju: izdelovati javne listine o pravnih izjavah in opravilih; poverjati dogodke, spričevala itd. z javnoveljavno verjetnostjo; opravljati vse posle v zapuščinskih in kuratelnih stvareh, v kolikor zahtevajo poverila, toraj inventar in dedna zglasila, polaganje računov. Poverjevati listine in prisostvovati pri oporokah naj bo sodiščem dovoljeno le izjemoma in supletorno. Notar ni dolžan poverjati tujih, po kom drugem napravljenih listin, katere naj nadomeščajo »notarske zapise«. Kedaj morajo biti listine poverjene, o tem naj se poleg v tem oziru veljavnega zakona z dne 25. julija 1871, drž. zakonika št. 76, pritegnejo določila novega nemškega drž. zakonika § 3. not. reda spremeniti je tako, da so v bodoče izvršljivi vsi notarski zapisi, naj se v njih nanaša na ta § ali ne; nasprotno pa naj bo dopustno od slučaja do slučaja tudi izključiti ta § 3. ali njegovo pravno posledico.

Posle, ki niso pridržani izključno notarju, a mu je dovoljeno zvrševati jih, so: 1.) narejati zasebne listine, 2.) sestavljati vloge v neprepirnih stvareh, 3.) zastopati pred vsemi upravnimi, političnimi, finančnimi in avtonomnimi uradi; 4.) opravljati posle, s katerimi ga poverja sodišče (sodni komisarijat).

Določila o sodnem komisarijatu je treba preosnovati temeljito; izvrševanje poslov notarjevih na to stran naj bo v bodoče neodvisno od svojevoljne sodnikove presoje; število takšnih poslov naj se določi po objektivnih znakih, odkazati je notarju vse zapuščinske razprave v sodnem okolišu; razun tega vse one razprave, kjer nastopajo samosvoji dediči, ali ki so večje važnosti; za le-te naj se določi meja po kosmati vrednosti zapuščine.

V okrajih, koder ni zadosta odvetnikov, naj slobodno zastopajo notarji v prepirnih stvareh, kedar in koder je to v prid in nujno potrebo prebivalstvu.

Koliko notarjev je namestiti, odvisno bodi od tega, da se točno in brez graje zvršujejo vsi notarski posli dotičnega okoliša okrajnega sodišča; redno naj se imenuje jeden za sleherni sodni okraj, za okraje s sodnim dvorom pa vedno

po dva notarja. Kjer je zadostno število notarskih kandidatov, naj se le-ti kličejo za namestnike na izpraznjene notarijate. — Posamične predloge glede imenovanja notarjev naj dotična notarska zbornica neposredno izroča justičnemu ministerstvu. Kako notarsko mesto odpraviti je le tedaj, kedar predlaga to dotična notarska komora.

Vežbanje notarskih kandidatov naj traja po dovršenem praktičnem izpitu najmanj štiri leta, pri notarijatu odsluženo.

Poslovanje v notarskih poslih naj se olajša nadalje s tem, da se oblaže oblike notarskih aktov in poveril, vzlasti glede določil §-ov 44., 45. in deloma 47. not. reda, zapovedujočih zapisovanje slehernega števila ali datuma z besedo, in prepovedujočih popravke, potem paginiranje strani; naj bo upravičen notar podpisovati imena strank, pisave neukih, tako, da odpadejo zapisne priče itd.; pri sestavi akta naj bo notar izključen le tedaj, kedar je stranke sprog ali pa ž njo po krvi soroden, toda v postranskej črti le do 2. stopnje (vse to po vzgledu nemškega drž. zak. § 2334.); v dokaz osebne istosti naj zadostuje v bodoče jedna sama priča, ali pa mesto nje jedna sama listina; le-ta pa mora biti izdana od javne oblasti in take vsebine, da do nje nima nikdo drug pravice, nego imetelj, to so na pr. orožni in potni listi, posi, obrtni list, koncesije, legitimacije po železnicah, poselske in delavske knjige itd., takstativen seznam takih dokumentov naj bi sestavljalo in dopolnjevalo justično ministerstvo

Število sedanjih notarskih aktov naj se pomnoži po novih, v modernih kulturnih državah že zdavna udomačenih oblikah; le-te so:

1.) brevetakti v zmislu člena 20. francoskega ventose-zakona, kateri se stranki izdajo kar v izvirniku z izvirnim podpisom sodelujočih strank; koristne so največ tedaj, kedar nastopa posamičen interesent, na pr. v pooblastilih, pobotnicah, reverzih in zadolžnicah;

2.) eshatokol (nasprotna oblika kaže se v protokolu), to so listine, katere izdaja notar stranki na njeno zahtevanje ali v izvirniku ali v odpravku, poverilna klavzula pridene se še-le na koncu završene listine. Take listine dajo se naprav-

ljati po različnih osebah v različnih krajih, a so itak verjetne kot javne listine, po vrhu prikladne prometu in cenene; slednjič imajo namen izpodriniti golo legalizacijo na zasebnih listinah, odločenih za vknjižbo v javne knjige.

Uvesti pa bi bilo za tem poleg novih oblik tudi novih aktov, nove vrste not. aktov, ki so:

1.) notoritetni akti po francoskem ventose-zakonu; to so notarska spričevala o občno znanih ali dognanih dejstvih, potrjenih po dveh ali več pričah, o pravnovažnih dogodkih sploh;

2.) takozvani »affidavit's« angleškega in amerikanskega prava, to so pod prisego oddane izpovedbe posamičnih oseb o pravnovažnih položajih, odnošajih in dejstvih, katere so popolno verjetne, dokler ni dokazano nasprotno;

3.) zaslišanje prostovoljno oddanih izpovedeb prič in zvedencev pod prisego ali brez prisege v pravdne smotre po §-u 328. civ. pr. reda, s katerimi naj se osigurajo dokazi (§ 384. ibd.), ali pa ogled ali kako verovno izkazilo po §-u 384. ibd.; taki zapisniki, sestavljeni po pričah in zvedencih naj bi bili vzlasti v mednarodnem pravnem občevanju na mestu;

4.) nadalje sme poverjati notar svoja lastna opravila vsled strankinega naročila, toda brez stranke in brez prič, na pr. kedar se ponudi kako plačilo, kaka izročitev in kako prevzetje; nadalje poverjati brez prič sleheren dogodek, ki je važen v pravnem oziru, da bi se tako razširil pomen §-a 88. not. reda; notar naj je upravičen vsprejemati vrednostne papirje v notarski depôt brez ovir, veljavnih doslej po §-ih 107. do 109. not. reda.

Predlagalo se je nadalje v enketi, naj se predružačijo določila obč. drž. zakonika o oporokah po vzgledu nemškega drž. zakona (§ 2331. in nadalje), po katerem je zasebna oporoka veljavna le, če jo je spisal in podpisal zapustnik sam, sicer pa le tedaj, kedar je napravljena ali pred sodiščem ali pred notarjem. Izjemoma dopustna naj bi bila le zasilna oporoka (Nothtestament), torej v vojnih časih in kedar razsaja kuga itd.; tudi takšne oporoke naj bi bile veljavne le še jedno leto po odpravljenem zadržku. — Kranjska notarska zbor-

nica ugovarjala je temu predlogu z ozirom na kulturno stopnjo naših kronovin, v katerih nadkriljuje število pisave in branja neukega prebivalstva; le-temu bi se otežkočilo napravljanje oporok, od katerih bi bile ustne do cela izključene; kajti tudi »zasilno oporoko« je po nemškem pravu napravljati pred županom in poleg tega z 2 pričama, oporoka sama pa mora biti potrjena v zapisniku. — O tej velevažni in nekaterih drugih še ne sprejetih točkah odločilo se bo končno s pismenim glasovanjem (Umfrage).

Da se dobro hranijo oporoke in o njih pozve brzo, uvesti je pri sleherni notarski zbornici osrednje registre o oporokah, kateri naj bi se mesec za mesecem priobčevali sodišču, kjer je sedež zbornici; nasprotno pa bi se moral javiti zbornici sleheren slučaj smrti.

Poverilni ali legal. zapisniki naj se sestavljajo v bodoče kolikor moči jednostavno; hraniti pa jih je v posebnem legalizacijskem registru; vsi notarski akti se vpisujejo v dosednji repertorij združena, torej brez legalizacij; prepis repertorija pa izroči notar sleherno četrtletje zbornici.

Seznamka varovancev in kuratorjev ni v bodoče več sestavljati niti dopolnjevati notarju.

Z ozirom na to, da naj v bodoče brez ovir in težkoč spravlja notar novce, uvede se strogo blagajniško poslovanje v notarskih pisarnah, tako da se v blagajniški »dnevnik« in blagajniško »knjigo« vpisujejo sprejeti novci; nasprotno pa odpade seznam, zapovedan po §-u 116. not. reda o novcih, ki jih sprejme notar, kedar je ta sprejem v zvezi z dotičnim notarskim aktom.

Kar se tiče položaja notarskih kandidatov smejo le-ti poslovati mesto in poleg notarjev, ta pa mora javiti poprej notarski zbornici in po tej vsem sodiščem, da je kandidata za ta posel zakonito sposobnega namestil v svoji pisarni, in sicer za jednostavna notarska opravila: poverila, vidimacije, proteste, smrtovnice, inventare itd., pod tem pogojem, da jamči notar z lastno kavicjo in odgovornostjo za kandidatovo poslovanje. Vse dosedanje obširne oblike o priliki namestitve notarskega substituta odpadejo v bodoče.

Slehera notarska zbornica ima v bodoče slično odvetniškim zbornicam svoj disciplinarni svèt v smislu in analogno zak. z dne 1. aprila 1872, drž. zak. št. 40.

Pristojbine notarjev naj se jednostavno z ozirom na predmetovo vrednost razvrste zgolj po dveh oddelkih: *a)* za dvestranske pogodbe in oporoke; *b)* za jednostranska pravna opravila kakor odstopnice, zadolžnice itd.; dosedanja tretja vrsta, § 4. not. tarifa, veljavna za pobotnice, odpade popolnoma, ker se združi z oddelkom za jednostranska opravila. Poslovina za taka opravila se po vrhu razredi po krajevnih vrstah: 1.) Dunaj z okolico; 2.) druga glavna mesta; 3.) za vse druge okraje (analogno odvetniškemu tarifu). Na vsak način naj ostanejo za 3. vrsto postavki dosedanjega tarifa, dočim se zvišaj poslovina prvima dvema vrstama z ozirom na to, da so se spremenili prometni in draginjski odnošaji temeljito povsodi.

Tudi pristojbine notarjev kot sodniških poverjenikov se imajo vrediti, in sicer v 3 vrstah, po višini kavicije: 1. Dunaj z okolico in mesta z 8000 gld. kavicije, 2. druga mesta s kavicijo 5000 gld., 3. vsi drugi kraji. Temeljni tarif ustanovi se za 2. vrsto; v 1. vrsti se zvišajo potem pristojbine za 20%, dočim se v 3. za ravno toliko zmanjšajo. Temeljna pristojbina preračuna se po odstotnem tarifu, oziroma mesto tega po kosmati vrednosti zapuščine, ne da bi se odšteli dolgovi in stroški pa pristojbine; ako pa bremena presezajo $\frac{1}{2}$ kosmate zapuščinske vrednosti, odbiti bi bilo od pristojbine 25%. — Od zapuščine do 100 gld. ni nobene pristojbine, izvzemši kolke in stroške; za zapuščino do 200 gld. pa si računi notar poleg stroškov le pristojbino za manipulacijo z 2 kronama. Minimum zapuščinske vrednosti seveda se določi različno po imovitosti in gmotnem razvitku posamičnih dežel ali kronovin. Vsekakor pa se povrnejo notarju stroški napravljeni v gotovini; potem stroški za potovanje in za jednega zapisnikarja; to določilo je novo, toda zelo zaželeno od vsakega notarja, ki si doslej v sodno-komisarskih stvareh ni privoščiti smel zapisnikarja.

Pokojnine in preskrbnine v starosti ali onemoglosti naj poskrbi na vsak način država s tem, da se

prisili notarje k zavarovanju in vplačevanju; ta dolžnost veže državo že iz občečloveških in socijalnih nagibov; seveda so te zahteve tudi za ustanovo in ohranitev notarstva potrebne.

Uradniško osoblje, katero naj se sestavlja le iz popolno zaupljivih oseb, naj se v bodoče upiše pri sleherni zbornici v poseben seznam notarskih pomožnih uradnikov. Za uradniško osoblje naj se kmalu uvede obligatorno zavarovanje za starost in onemoglost; vsaj se proučuje dotično vprašanje v ministerstvu za notranje reči.

V nasprotju s sosednimi državami, vzlasti Francosko in Švico smo v Avstriji v poslednjem času precej nazadnjaški; klerikalci in vladini privrženci bi najrajše odpravili odvetništvo pa notarijat. Zgodilo bi se to gotovo v sedanji reakcionarski dobi, če se ne bi vlada sramovala boječa se, da se osmeši pred vsem kulturnim svetom z odpravo teh institucij. Vrsta težkoč in vprašanj, ki so se pretresala na navedenem shodu odposlancev avstrijskih notarskih zbornic, meri toraj vidno na nov notarski zakonik ali vsaj na zelo obširno novelo. Učakamo li toli potrebno preosnovo ali ne v teh, zakonodavstvu toli neugodnih in neplodnih časih?

—....—

Pravna znanost.

(Govoril na slavnostni skupščini „pravničkoga društva“ v Zagrebu dne 3. marcija t. l. njega podpredsednik vseuč. prof. dr. Fr. J. Spevec.)

(Konec.)

Sudačka dijagnoza nije laka umjetnost. Bekker ju isporučuje s dijagnozom liječničkom i pravo veli, da je u mnogom pogledu teža nego liječnička. Ono, što ima da spozna i liječi liječnik, ono se nalazi vidljivo i rukopipljivo pred njim. Doduše nije to uvijek na površini i nije uvijek pristupno, ali ipak ima on pred sobom cijelo bolesno tijelo, on poznaje njegov sastav i zakone, koji vladaju tude; bolesne pojave, koje se opažaju, mora da imaju svoj uzrok u nutarnjim abnormitetima; od onih valja zaključivati ove.

Sudačka spoznaja odnosi se redovno na povrede prava, na događaje, koji se kose sa subjektivnim pravima, i koji onda, kad dolaze pred suca, pripadaju već prošlosti, često